

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Sancti Agobardi Archiepiscopi Lvgdvnensis Opera

Sancti Agobardi Archiepiscopi Lvgdvnensis Opervm ...

Agobardus <Lugdunensis>

Parisiis, 1666

Ad Librvm De Baptismo Ivdaicorvm Mancipiorvm.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14657

23 STEPHANI BALVZII
Scaliger in Animadversionibus ad Chronicon Eusebij
existimat eam evenisse anno mundi MMLXI. hoc est,
anno quinto imperante Claudio. Nostrum non est com-
ponere hanc litem inter tantos viros.

CAP. XXI.

SARRACENI VOCANTVR] Eusebius in Chro-
nico: *Abraham ex ancilla Agar genuit Ismaëlem: à quo
Ismaëlitarum gens, qui postea Agareni, deinde Sarraceni
dicti.* Et arbitratur D. Hieronymus Sarracenos dictos à
Sara uxore Abrahamæ, sicut Agareni dicuntur ab Agar an-
cilla. Sed istud improbat Ios. Scaliger in Animadversio-
nibus ad Chronicon Eusebij. Existimat enim potius esse
deducendam verbi hujus originem à *Sarak*, quod Arabi-
cè sonat furaces: *Quales sunt, inquit, qui Turcis di-
cuntur Cosaki Tartari, quales Martolossi, quales Bando-
lieri in Pyrenæis.* Hieronymi tamen opinionem Scali-
gericæ præfert Innocentius Cironius in librum v. De-
cretal. Tit. vi. Genebrardus verò putat Sarracenos ip-
sius dictos à Sara monte, quem olim ipsi incolebant.

AD LIBRVM

DE BAPTISMO IVDAICORVM
MANCIPIORVM.

CONSULTATIO] In codice regio nullus titulus
extabat in hoc loco. Sed in vetustissimo operum
Agobardi elencho, qui descriptus est in initio volumi-
nis, titulus istius libri sic legitur quemadmodum nos
edidimus.

ADALARDO] Corbeia veteris Abbati, in dia-
cesi Ambianensi. Filius fuit Bernardi fratris Pippini
Regis, ut in ejus vita narrat Paschasius Radbertus. Un-
de & in aula Pippini educatus est; ut, præter alios, de-
cet etiam Agobardus in cap. 11. libri de dispensatione
rerum ecclesiasticarum. Mortuo demum Pippino, A-
dalhardus inter intimos familiarium Karoli Magni Re-
gis adscitus est: à quo missus est an. DCCCX. ad Leo-
nem III. Papam, unà cum Bernhario Episcopo Co-
loniensi, & Alfo Vvormatiensi, consulturus de Pro-
cessione Spiritus sancti, de qua tum recenter mora erat
questio

NOTÆ AD AGOBARDVM. 33

quæstio in Gallia. Anno dein dcccxvii. in partes Pippini Regis Italiae, adversus Ludovicum patrem rebellantis, transisse creditus, deficiente conspiratione, puniriisque auctoribus, Adalardus apud monasterium sancti Philiberti in Aquitania situm relegatus est; id est, apud insulam Hero, in qua situm erat monasterium sancti Philiberti, ut patet ex vita Philiberti apud Duchesnium, & ex Ademaro Cabanensi. Monasterium autem illud hodie vocatur Nigrum-Monasterium, vulgò *Noirmonstier*, in diocesi Lucionensi. In hac ergo insula clausus Adalardus usque ad annum dcccxxi. quo revocatus ab exilio, redditusque est monasterio Corbeïensi, ut narrat Eginhardus: *Adalhardum quoque de Aquitania, ubi exulabat, evocatum, Corbeïa monasterio, ut prius fuerat, Abbatem ac rectorem esse iussit.* Auctor vitæ Ludovici Pij: *Adalhardum etiam Abbatem quondam Corbeïa monasterij, sed tunc in sancti Filiberti monasterio consistentem, magisterio priori reddidit.* Auctor Annalium sancti Bertini ad annum dcccxxii. *Domnus Imperator consilio cum Episcopis & Optimatibus suis habito, fratribus suis, quos invitos tondere iussit, reconciliatus est; & tam de hoc facto, quam de his quæ erga Bernardum filium fratris sui Pippini, necnon & his quæ circa Adalhardum Abbatem & fratrem ejus Vvalachum gesta sunt, publicam confessionem fecit, & pœnitentiam egit.* Sed falsam fuisse accusationem adversus Adalhardum conqueritur auctor libri de constructione Novæ Corbeïæ: *Tunc accesserunt ad eum (id est, ad Ludovicum Pium Imp.) viri pestilentes, & ejecerunt eum de honore suo absque culpa, & exiliarunt sine causa.* Rursum itaque consiliorum Ludovici particeps factus, principem locum apud eum occupavit; ut colligi potest ex Hincmaro in epistola xiv. ad Proceres regni cap. xii. *Adalhardum senem & sapientem, Domni Caroli Magni Imperatoris propinquum, & Monasterij Corbeïa Abbatem, inter primos Consiliarios primum in adolescentia mea vidi: cujus libellum de ordine Palatij legi & scripsi.* Mortuus est anno dcccxxiii. postridie Kal. Ianuarij, cum anno superiore Brevem sive Libellum conscripisset de iis quæ deinceps observari volebat in monasterio Corbeïensi. qui liber editus est in Tomo iv. Spicilegij Domni Lucae Dacherij monachi Benedictini.

VVALÆ] Adalhardi fratri, post quem factus est Abbas Corbeïensis. Vnde in vita Ludovici Pij Vvala dicitur affinis ejusdem Imperatoris. Et ne quis dubitet heic agi de Vvala isthoc, habemus auctoritatem Eginhardi, cujus hæc sunt verba ex Annalibus ad annum DCCCXXIII. *Lotharium verò filium suum in Italiam misit: cum quo Vvalachum monachum propinquum suum, fratrem videlicet Adalhardi Abbatis, & Gerungum Ostiariorum Magistrum, unà misit.* Obiit anno DCCCXXXV. apud Lotharium Imperatorem, ut scribitur in vita Ludovici Pij. Ejus hoc extat elogium apud Paschasium Radbertum in vita Adalhardi: *Deinde Vvala, virorum clarissimus, qui ei successit, postea monachorum pater eximius, tunc temporis primus inter primos, & cunctis amabilior unus, nimia familiaritate Regi inhaerens, & maxima Praefecturae dignitate subiectus, in Senatu clarior cunctis, in militia verò prudenti animo fortior universis; quem tanta laus sequebatur in omni vita negotio, ut longè plus censeretur amore possessorem quam omnium fastus etiam & tyannis reliquorum.* Erat enim justitia custos, & decus honestatis, oppressorum quoque justus oppressor. Vocatur autem Vvalo in libro de constructione Novæ Corbeïæ, & in Annalibus Eginhardi ad annum DCCCXII.

HELISACHARO] Presbytero, & Abbati Cœtulensis monasterij, quod in diocesi Ambianensi situm est; ut docet Hariulfus in libro III. Chronici Cœtulensis cap. I V. qui addit eum fuisse rectorem monasterij Gemmeticensis. Virum fuisse magnæ dignationis patet vel ex solo libelli istius titulo, ubi nominatur inter Procures Palatij. Sed præterea habemus auctoritatem Eginhardi, apud quem sic scripum est ad annum DCCCXXVII. *Imperator Helisachar Presbyterum & Abbatem, & cum eo Hildebrandum atque Donatum Comes, ad motus Hispanica Marca componendos misit.* Et testatur Amalarius Abbas in libro De Ordine Antiphonarij, hunc Helisacharum fuisse primum inter primos Palatij Imperatoris Ludovici. Cancellarium Ludovici Pij fuisse ex eo patet, quòd in aliquot Ludovici Præceptis Durandus Diaconus subscribit ad vicem Helisachar. Adstitit porrò B. Benedicto Anianensi Abbati morienti, ut in ejus vita tradit Smaragdus.

NOTÆ AD AGOBARDVM. 35

ABSOLVTIONEM DISCEDENDI] id est, licentiam abeundi. Absolvendi enim verbo per eas tempestates utebantur pro eo quod Latini dicerent facere potestatem discedendi. Veluti, *Absolvere Legatos*.

BAPTISMVM POSTVLANTES] Servi nimirum sive mancipia Iudæorum; qui Iudæi tamen non erant, sed pagani. Hi ergo quum versarentur Lugduni inter Christianos, morésque eorum ac religionem approbarent, ad Ecclesiam accedebant, baptismum postulantes. Et contradicebant Iudæi, ne mancipia amitterent, quæ illis pretio constiterant. Sed pretium emptionis offert Agobardus, juxta Canones, modò liceat eos servos facere Christianos. Sanè malus animus esse poterat in servis illis; qui, ut in libertatem vindicarentur, Christianam fidem amplecti se velle fortassis simulabant. nam lege cautum erat, *Ne Iudæis mancipia deseruiant vel adhæreant Christiana*; uti diximus ad librum de insolentia Iudæorum. Neque nova tum erat hæc servorum calliditas. Iam enim tempore Concilij Gangrensis, nonnulli ab obsequio dominorum recedebant, quòd illi non essent Christiani. Vnde canonis tertij Gangrensis lemma sic expressit Dionysius Exiguus: *De servis qui jugum famulatus abjiciunt Christianitatis obtentu*. Canon autem sic habet: *Si quis servum, prætextu divini cultus, doceat dominum contemnere proprium, ut discedat ab ejus obsequio, nec ei cum benevolentia & omni honore deseruiat, anathema sit*. Ævo quoque Gregorij Magni, dum a Iudæis visa est hæc servorum ancillarumque industria. Sic enim ait Gregorius lib. III. Indict. XII. epist. IX. *Pervenit etiam ad nos, servos ancillâsque Iudæorum, fidei causa ad Ecclesiam refugientes, aut infidelibus restitui dominis, aut eorum, ne restituantur, pretium dari &c.* Vide eundem Gregorium lib. v. Indictione XI v. epist. xxxi. & Gelasij Papæ epistolam ad Siracusium, Constantium, & Laurentium Episcopos, apud Ivonem parte XIII. cap. cXIII. Sed hi quoque loci Gregorij adstruunt sententiam Agobardi. Nam jubet omnino Gregorius ut servi Iudæorum ad Ecclesiam refugientes, in libertatem modis omnibus vindicentur, sive jam olim Christiani fuerint, sive recenter baptizati sint.

IN HOC PERMANERET] id est, neminem
V ij.

post acceptum baptismum liberari à servitute, juxta sententiam Pauli in cap. VII. epistolæ primæ ad Corinthios. quò etiam respicit canon Gangrensis suprà laudatus.

CARNALES DOMINOS] Salvianus in libro III. de Gubernatione pag. 58. *Quoniam nos non hinc solum injuria contemnimus Deum, qua contemni à servis suis domini carnales solent.*

SYBICIT EOS CHRISTO] id est, paganos, quos bello vicit. Eadem phrasis usurpata reperitur etiam à Stephano Tornacensi in epistola CLXX. ad Canutum Regem Danorum: *Petimus ut vos, qui totius armis superatis idololatras & jugo subjicitis Christianos &c.* Sic Karolus Magnus Saxones ægrè ferens non esse Christianos, arma in eos movit; sic statuens, non antè finem bello impositurum, quàm Christo subjiceretur. Eginhardus in Annalibus ad annum DCCXXXVI. *Cùm Rex in villa Carisiaco hyemaret, consilium inivit ut perfidam ac sedifragam Saxonum gentem bello aggrediretur, & eò usque perseveraret, dum aut victi Christiana religioni subjicerentur, aut omnino tollerentur.* Felicitas id evenisse quod Karolus animo conceperat, testatur Eginhardus, & cum eo ceteri Annalium Francicorum scriptores. Sed præcipua tamen auctoritas tribuenda est testimonio Ludovici Pij, qui sic loquitur in Præcepto quod ad paganos ad Christianitatem invitandos fieri præcepit: *Genitor etiam noster gloriosa memoria Karolus omnem Saxoniam ecclesiastica religioni subdidit, jugumque Christi adusque ad terminos Danorum atque Slavonum, corda ferocia ferro perdomans, docuit.* Quibus verbis artibus usus sit Karolus adversùs Saxones, ut eos Christo subjiceret, non alius esse potest testis luculentior, quàm ipse Karolus: qui lege lata edixit, ne cui Saxonum liceret non esse Christiano, sub pœna capitis. Haec sunt verba ejus è Capitulatione de partibus Saxoniarum, à Holstenio edita, cap. VII. *Si quis deinceps in gente Saxonum inter eos latens non baptizatus se abscondere voluerit, & ad baptismum venire contempserit, paganus permanere voluerit, morte moriatur.* Hinc factum putat antiquus scriptor libri de constructione Novæ Corbeie in Saxonia, ut Karolus præ omnibus Christianis Regibus potentissimus in bello fuerit. *Post obitum namque*

nobilissimi Regis Pippini, inquit, Karolus filius ejus regnum obtinuit Francorum universum. Cui Dominus tantam contulit virtutem, atque potentiam, ut non solum Francorum regnum strenuè gubernaret, sed etiam multas barbarorum gentes circumquaque subjugaret. Vnde factum est, ut gentem Saxoniam, qua olim contra Francos rebellabat, non solum suo dominio subegisset, sed & mellifluis Christi nomini dicare meruisset. Nam & hunc ideo pra omnibus Christianis Regibus potentissimum in bellis fuisse credimus, quia quos suo dominio subjugabat, Christi nomini dedicabat. Quibus adde loca quæ vir doctus Iohannes Launojus Theologus Parisiensis congeffit in cap. v. libri quem scripsit de veteri more baptizandi Iudæos & Infideles. Ceterum quod in libro de constructione Novæ Corbeixæ vides Karolum Magnum Christi nomini dedicasse gentes quas suo dominio subjugabat, meminisse debes, lector, non solos Saxones ad fidem Christianam ejus opera conversos esse, sed Hunos quoque, & Avars, ut observat Sirmondus ad Theodulfum pag. 287. Et diu ante Karolum præcesserat exemplum Clodovei Francorum Regis, illius qui primus Francorum Principum Christo nomen dedit. Is enim, si qua fides inedito scriptori vitæ sancti Domini Lemovicensis anachoretæ, edicto per omnes Imperij Francici provincias misso jussit ut, relicto idolorum cultu, cuncti se verterent ad religionem Christi. Hæc sunt verba illius scriptoris: *Illo itaque tempore Clodoveus Rex Galliam atque Germaniam regebat, vir armis strenuus, eloquentia facundus; & omnes Francigena, tam Christiani, quam Pagani, ejus dominatui subjacebant. Ipse verò Rex, ab exordio sua prolis, Gentilis extitit. Sed divina inspirante clementia Redemptoris, per admonitionem sancti Remigij Remensium Archiepiscopi, ad Catholicam fidem, Domino favente, Christianus efficitur. Qui denique Rex, postquam à sacro fonte levavit, nuntios per universas mittens provincias, quæ ejus potestati subjectæ aderant, edixit, ut omnia falsorum templa deorum confringerentur, atque ignibus cremarentur, & Deum unum & verum & omnipotentem crederent, illique soli deservirent. Si quis verò hoc regale decretum contemnere præsumperit, reum seregalis majestatis agnoscat. Constat ergo vi quandoque actum adversus paganos, ut idolorum cultum de-*

38 S T E P H A N I B A L V Z I I
ferent, fideique se Christi applicarent. Quid ergo
faciemus Tertulliano, Hilario, Hieronymo, Augu-
stino, Cassiodoro, aliisque nonnullis venerandæ me-
morix viris, qui perspicue docent religionem non esse
cogendam, nec imperandam. Nam Tertullianus qui-
dem hæc disertè scribit ad Scapulam cap. 11. *Sed nec
religionis est cogere religionem; qua sponte suscipi debet,
non vi.* Hilarius autem in epistola ad Constantium
Aug. diù multùmque versatur in ostendendo religionem
cogi non debere, ac neminem credere invitum. Hiero-
nymus in commentario in caput secundum epistolæ pri-
mæ Pauli ad Timotheum: *Hic probatur nemini oportere
ad credendum vim inferre, nec tollere arbitrij libertatem.*
Sanctus Papa Gregorius lib. 1. epist. xxxiv. *Eos enim
qui à religione Christiana discordant, mansuetudine, be-
nignitate, admonendo, suadendo, ad unitatem fidei ne-
cesse est congregare; ne quos dulcedo prædicationis, & præ-
tentus futuri judicis terror ad credendum invitare poterat,
minis & terroribus repellantur.* Quanquam sibi repugna-
re videtur idem Gregorius lib. 111. epist. xxxvi. in
qua sic scribit ad Ianuarium Episcopum Calaritanum: *Accidit autem aliud valde legendum; quia ipsos rusticos,
quos habet Ecclesia tua, nunc usque in infidelitate reman-
nere negligentia fraternitatis vestre permisit. Et quid vos
admoneo ut extraneos ad Deum adducatis, qui vestros ab
infidelitate corrigere negligitis? Unde necesse est vos per
omnia in eorum conversione vigilare. Nam si cuiuslibet
Episcopi in Sardinia insula paganum rusticum invenire
potuero, in eundem Episcopum fortiter vindicabo. Tam vo-
rò si rusticus tanta fuerit perfidia & obstinationis inven-
tus, ut ad eum venire minimè consentiat, tanto pensio-
nere gravandus est ut ipsa exactionis sua poena compella-
tur ad rectitudinem festinare. Nimirum juxta mentem
Augustini, qui Petiliano libertatem arbitrij in causa
fidei esse debere dicenti sic respondit libro 11. contra
litteras Petiliani cap. x. *Nam si hoc inventum fuerit
quoddam impie feceritis; non miremini, si non desunt ministri
Domini per quos flagellamini: quia persecutionem patimini
non à nobis, sed, sicut scriptum est, ab ipsis factis vos-
tris.* Item cap. lxxxiii. *Ad fidem nullus est cogend-
us; sed per severitatem, immo & per misericordiam Dei
tribulationum flagellis solet perfidia castigari. Numquid**

quia mores optimi libertate voluntatis eliguntur, ideo mores pessimi non legis integritate puniuntur? Et paulò post: Si qua igitur adversus vos leges constituta sunt, non eis bene facere cogimini, sed malè facere prohibemini. Nam bene facere nemo potest, nisi elegerit, nisi amaverit. quod est in libera voluntate. Cum aliquid adversus vos Reges constituunt, admoneri vos credite ut cogitetis quare ista vos patiamini. Ceterùm adeo semper visum est æquum, religionem cogi non debere, ut cum anno D C X X X I X. Legati Sedis Apostolicæ agerent in turbe Constantinopolitana, Græcique ab eis conarentur extorquere subscriptionem cujusdam erroris, apertè ira responderint: Neque enim est qui cuilibet, maximèque in causa fidei, vim possit inferre; ut docet sanctus Maximus in epistola ad Abbatem Thalassium, quæ edita est in Collectaneis Anastasij Bibliothecarij. Alia veterum loca si quis requirat ad ostendendum religionem cogi non debere, difficile non erit exhibere. Nam & ab aliis jam collecta sunt. Vide Ivonem parte 1. capite C C L X X V I. & parte X I I I. cap. X C I V. itémque Gratianum Dist. X I V.

SECUNDVM STATVTA PRIORVM] nimirum juxta canonem X V I. Concilij I. Matisconensis, qui suprà descriptus est in libro de Judaicis superstitionibus cap. V I.

MAGISTER IVDÆORVM] id est, Evrardus, ut patet ex epistola sequenti data ad Nibridium Narbonensem Episcopum: Tentaverunt porrò quidam Missi, inquit, & Evrardus maximè, qui Iudæorum nunc magister est &c.

BREVICVLVM] id est, inventarium, ut adnotavimus ad epistolam primam Lupi Ferrariensis. Brevem enim antiquitas dixit quod nos hodie dicimus inventarium. Vnde & Eusebius lib. x. cap. V I. Hist. Eccles. retinuit hanc vocem in contextu Græco. Eodem sensu usurpata reperitur hæc vox in Codice Theodos. l. 3. de indulgentiis debitor. & l. 1. de studiis liberalibus urbis Roma & C P. Hinc illud Opatij in libro primo adversus Parmenianum: Brevis auri & argenti sedenti Caciliano, sicut delegatum à Mensurio fuerat, traditur. quo loco vide Notas Balduini; qui tamen veram hujus vocis significationem non satis assequutus fuisse videtur. Inde abbreviare in Capitulis Karoli Calvi, & apud Hincmarum in præfatione libri I V. capitulorum.